

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Δελτίο Τύπου

Αθήνα, 29 Μαρτίου 2012

Άμεση η ανάγκη ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου καθώς η κρίση κλονίζει κοινωνία και διοίκηση, τονίζει ο Συνήγορος του Πολίτη στην έκθεσή του για το 2011

Η πρωτοφανής οικονομική κρίση εξαλείφει τις βεβαιότητες που μας συνόδευσαν, τουλάχιστον κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο. Οι πολίτες αμφιβάλλουν για το κατά πόσον το κράτος και η διοίκηση μπορούν να τους στηρίξουν. Η ίδια η διοίκηση έχει υποστεί σοβαρά πλήγματα και τα στελέχη της τελούν σε διαρκή αβεβαιότητα την ώρα που καλούνται να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις της κοινωνίας. Μέσα σε αυτές τις ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες η ανάγκη για επανακαθορισμό των σχέσεων κράτους-πολίτη καθίσταται επιτακτική τονίζει η Συνήγορος του Πολίτη, Καλλιόπη Σπανού, στην ετήσια έκθεσή της την οποία παρέδωσε σήμερα στον Πρόεδρο της Βουλής, Φίλιππο Πετσάλλικο. Η έκθεση παρουσιάζει το έργο του Συνηγόρου του Πολίτη μέσα στο 2011 και καταλήγει σε ολοκληρωμένα συμπεράσματα και συγκεκριμένες προτάσεις.

«Η πρωτοφανής κρίση και οι δραματικές συνέπειές της δεν πρέπει να λειτουργήσουν ως άλλοθι για οπισθοδρόμηση στο πεδίο του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας. Χρειάζεται επείγοντως να βρεθεί το νέο σημείο ισορροπίας ώστε η διοίκηση να εκπληρώνει αποτελεσματικά τον ρόλο της προς όφελος της κοινωνίας και των πολιτών της», τόνισε η Καλλιόπη Σπανού κατά την παρουσίαση της ετήσιας έκθεσης.

Στην ετήσια έκθεση του για το 2011 ο Συνήγορος του Πολίτη δείχνει με παραδείγματα και αναφορές σε συγκεκριμένες υποθέσεις πώς η βίαιη προσαρμογή στην οποία οδηγείται η ελληνική οικονομία και κοινωνία έχει δραματικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών και τη σχέση τους με τη διοίκηση. Την ώρα που τα κοινωνικά δικαιώματα περιορίζονται και οι οικονομικές υποχρεώσεις γίνονται συχνά δυσβάστακτες οι πολίτες αμφιβάλλουν για το κατά πόσον το κράτος και η πληττόμενη διοίκηση μπορούν να τους στηρίξουν. Και αυτά ακριβώς αντανακλώνται στις νέες δυσκολίες που συναντά η ανεξάρτητη αρχή στη διαμεσολαβητική της παρέμβαση.

Ακολουθούν συνολικά στατιστικά στοιχεία, και συμπεράσματα, προτάσεις και ενδεικτικά παραδείγματα ανά θεματική ενότητα.

Για πληροφορίες: Ρόη Τζαβάρα τηλ.210 7289610, Αγγέλα Τζάθα τηλ.210 7289627, Πέτρος Παραγυιός τηλ.210 7289625 - 6977366424

Στατιστικά στοιχεία

Κατά τη διάρκεια του 2011 ο Συνήγορος δέχθηκε 10.706 νέες αναφορές. Μεταξύ αυτών, εκατοντάδες αναφορές προέρχονται από ομάδες πολιτών - είναι δηλαδή «συλλογικές αναφορές». Η γεωγραφική κατανομή των υποθέσεων δείχνει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών (16 ανά 10.000 κατοίκους) προέρχεται από κατοίκους της Περιφέρειας Αττικής. Αξιοσημείωτο όμως είναι ότι ιδιαίτερα υψηλός αριθμός (ανά 10.000 κατοίκους) προέρχεται από κατοίκους της νησιωτικής χώρας - 11,5 και 10,3 αναφορές από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Ιόνιων Νησιών αντίστοιχα. Το 2011 ο Συνήγορος, πέραν του χειρισμού αναφορών, εξυπηρέτησε περισσότερους από 8.500 πολίτες που επισκέφτηκαν το γραφείο υποδοχής κοινού στην Αθήνα αναζητώντας βοήθεια, ενώ από το τηλεφωνικό κέντρο εξυπηρέτησε πάνω από 33.000 άτομα που χρειάστηκαν συμβουλές.

Από την εξέταση και τη διερεύνηση του συνόλου των αναφορών προέκυψε ότι ο Συνήγορος είχε αρμοδιότητα για 5806 υποθέσεις από τις οποίες (Γράφημα 3):

- Το 61,6% ήταν βάσιμες, δηλαδή η καταγγελία του πολίτη ήταν δικαιολογημένη και υφίστατο όντως κακοδιοίκηση. Εν προκειμένω εμφανίζεται μια αύξηση κατά περίπου 8,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2010.
- Το 29,9% ήταν αβάσιμες, δηλαδή η διοίκηση είχε τηρήσει τη νομιμότητα.
- Για το 8,5% διακόπηκε, για διαφόρους λόγους, η έρευνα.

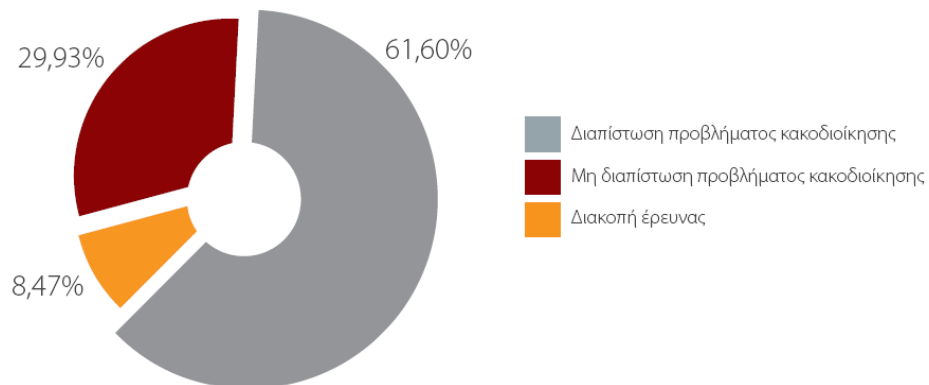
Οι βάσιμες αναφορές είχαν κατά μεγάλο ποσοστό θετική έκβαση. Αναλυτικότερα (Γράφημα 4):

- Επιλύθηκαν με τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου –δηλαδή αποκαταστάθηκε το πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο πολίτης– σε ποσοστό 71,5%.
- Το 8,2% των υποθέσεων επιλύθηκε χωρίς ενέργειες του Συνηγόρου, από την ίδια την υπηρεσία ή ύστερα από παρέμβαση άλλου φορέα.
- Στο 12,1% των βάσιμων αναφορών η επίλυση στάθηκε αδύνατη για λόγους που οφείλονται σε κενά της νομοθεσίας ή σε οργανωτικές αδυναμίες και δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης, είτε πάγιες είτε συνδεδεμένες με τα προβλήματα που επιφέρει η τρέχουσα συγκυρία.
- Δεν επιλύθηκε, παρά τη διαμεσολάβηση, το πρόβλημα που έθετε το 8,2% των βάσιμων αναφορών. Στις περιπτώσεις αυτές δεν έγιναν αποδεκτές οι προτάσεις του Συνηγόρου.

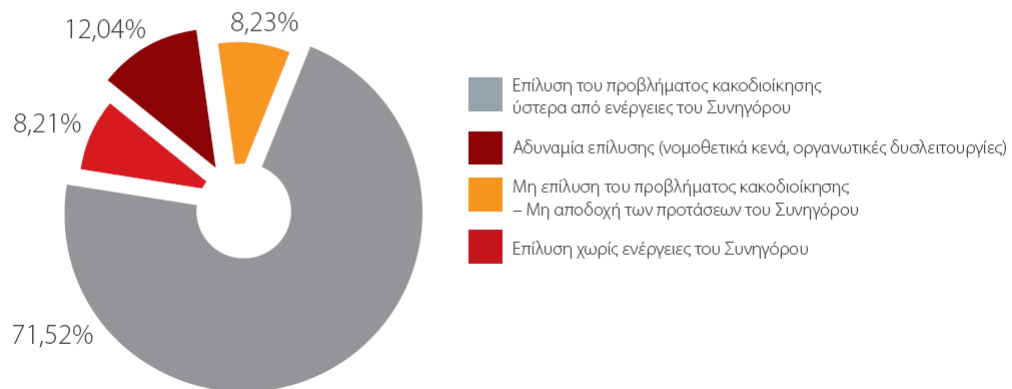
Από το σύνολο των νομοθετικών προτάσεων που έχει υποβάλει ο Συνήγορος από την έναρξη της λειτουργίας του το 31% έχουν γίνει αποδεκτές από τη διοίκηση, ενώ μόνο το 3% δεν έχουν υιοθετηθεί. Για τις υπόλοιπες δεν έχει ακόμη υπάρξει ανταπόκριση από τη διοίκηση. Από την ειδικότερη επεξεργασία των αναφορών προκύπτει ότι κυρίαρχα προβλήματα για τα οποία προσέφυγαν οι πολίτες στον Συνήγορο είναι η κοινωνική ασφάλιση, η φορολογία, θέματα διοικητικής διαδικασίας και ζητήματα που αφορούν παροχές κοινής ωφέλειας.

Περίπου το ένα τέταρτο των προβλημάτων κακοδιοίκησης το 2011 (Γράφημα 6) εντοπίστηκε στα ασφαλιστικά ταμεία και σε νομικά πρόσωπα τα οποία εποπτεύει το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Λίγο περισσότερο από το ένα όγδοο των προβλημάτων αφορούσε την αυτοδιοίκηση, δηλαδή τους δήμους και τις περιφέρειες με τις νέες αρμοδιότητές τους όπως προβλέπονται από το «Πρόγραμμα Καλλικράτης». Οι κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών και του Υπουργείου Οικονομικών ακολουθούν με ποσοστά άνω του 10%. Οι φορείς στους οποίους εμφανίστηκαν προβλήματα κακοδιοίκησης περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την αποκεντρωμένη διοίκηση (διευθύνσεις αλλοδαπών και μετανάστευσης) με 8,6%, το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη με 5,4% και το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων με 3,8%.

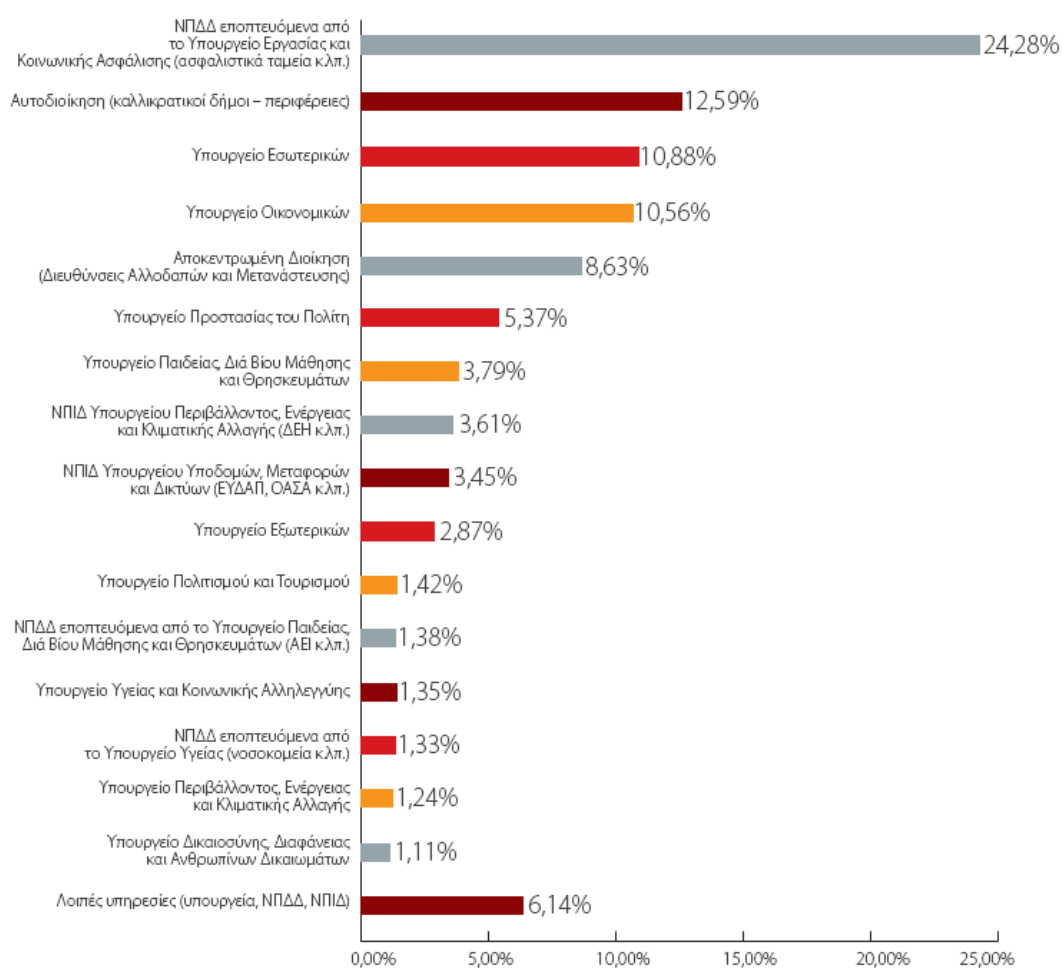
Γράφημα 3 Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το 2011

Γράφημα 4 Έκβαση των βάσιμων αναφορών

Γράφημα 6 Κατανομή των βάσιμων υποθέσεων ανά φορέα

Θεματικές ενότητες: παρεμβάσεις και ενδεικτικές υποθέσεις

1. Οικονομική πολιτική

Παρεμβάσεις οικονομικού χαρακτήρα

Η δημοσιονομική και οικονομική κρίση αγγίζει όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής των πολιτών και των επιχειρήσεων. Η κατάσταση αυτή αντανακλάται στον αυξημένο αριθμό των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη που θίγουν οικονομικά θέματα, και μάλιστα σε περιπτώσεις στις οποίες οι πολίτες και οι επιχειρήσεις επικαλούνται οικονομική αδυναμία αντιμετώπισης των οφειλών τους προς το δημόσιο.

Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκαν μεταξύ άλλων, τα εγγενή προβλήματα του φορολογικού μας συστήματος αλλά και οι δευτερογενείς συνέπειες των προσπάθειών βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των οικονομικών υπηρεσιών και πάταξης της φοροδιαφυγής. Ο στόχος της κάλυψης του δημοσιονομικού ελλείμματος έχει οδηγήσει αφενός στην αλλεπάλληλη νομοθέτηση φορολογικών μέτρων που επιβαρύνουν τα εισοδήματα των πολιτών και αφετέρου στη συχνή πρόταξη της έννοιας της διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος έναντι νομίμων δικαιωμάτων των πολιτών.

Ειδικότερα:

i. Διερευνώντας ατομικές περιπτώσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι συγκεκριμένα νομοθετήματα αποσκοπώντας στη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, κινούνται στα όρια συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων. Ειδικότερη έκφραση των παραπάνω αποτελεί το ζήτημα του συμψηφισμού των εκατέρωθεν απαιτήσεων. Με τις διατάξεις του Ν. 3842/2010, επιτράπηκε ο συμψηφισμός απαιτήσεων των πολιτών κατά του δημοσίου με βεβαιωμένες οφειλές τους, που τελούν ωστόσο σε αναστολή λόγω δικαστικής αμφισβήτησής τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι οι διατάξεις αυτές θίγουν το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, καθώς εισάγονται καθοριστικής σημασίας περιορισμοί στα ευνοϊκά αποτελέσματα που επιφέρει καταρχήν η δικαστική αναστολή οφειλής προς το δημόσιο. Παράλληλα, οι διατάξεις αυτές αντίκεινται και στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου περί δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, που εφαρμόζονται και στη διαδικασία παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας.

ii. Περαιτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε πολλές αναφορές πολιτών με αντικείμενο το έκτακτο ειδικό τέλος ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών. Έπειτα από έρευνα των καταγγελιών σχετικά με την επιβολή, τον υπολογισμό και την είσπραξη του τέλους, η ανεξάρτητη αρχή διαπίστωσε πολλά προβλήματα, τα οποία οφείλονταν στην έλλειψη σχεδιασμού του τέλους και της διαδικασίας υπολογισμού και είσπραξής του. Προέβη δε σε συγκεκριμένες προτάσεις υπογραμμίζοντας ότι η διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος συνιστά στέρση βασικών βιοτικών αγαθών και, σε κάθε περίπτωση, αποτελεί ένα υπέρμετρα επαχθές μέτρο ιδίως για ορισμένες ομάδες πολιτών που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας. Τέλος, ο Συνήγορος επισήμανε ότι με κριτήριο τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας θα πρέπει, υπό προϋποθέσεις, να προτάσσεται η προστασία συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών, όπως η προστασία της αξίας του ανθρώπου, της υγείας, της οικογένειας, της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας, καθώς και των πολιτών που ανήκουν σε κοινωνικά ευαίσθητες κατηγορίες.

Το υπουργείο με εγκύκλιό του υιοθέτησε μεγάλο μέρος των προτάσεων του Συνηγόρου.

Επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί σημαντικό σύγχρονο εργαλείο ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης. Στην παρούσα συγκυρία οικονομικής ύφεσης και υψηλής ανεργίας η επιχειρηματικότητα πλήττεται ιδιαίτερα: το ασταθές και ασαφές θεσμικό πλαίσιο, η απουσία στρατηγικών αναπτυξιακών πολιτικών, η πολυνομία, οι πολύπλοκες και χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες και οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις είναι ορισμένες εκφράσεις των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Η περιπτωσιολογία υποθέσεων οι οποίες διερευνήθηκαν από την ανεξάρτητη αρχή αναδεικνύει διάφορες αδυναμίες στον τρόπο με τον οποίο παρεμβαίνει η διοίκηση και επηρεάζει την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι αδυναμίες αυτές έχουν εν τέλει δύο όψεις. Από τη μια κακός οικονομικός προγραμματισμός, καθυστέρηση πολιτικών και διοικητικών αποφάσεων ή και διοικητικές παραλείψεις καταλήγουν σε δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις στην άσκηση ιδιωτικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Από την άλλη, όμως οι αδυναμίες αυτές ευθύνονται και για την υποβάθμιση του περιβάλλοντος από παραγωγικές δραστηριότητες, υπονομεύοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η ελλιπής παρακολούθηση και ο πλημμελής έλεγχος όσον αφορά την τήρηση των προδιαγραφών και όρων λειτουργίας καθώς και η παράλειψη των αρμοδίων υπηρεσιών να επιβάλουν τις προβλεπόμενες κυρώσεις οδηγούν πολλές φορές σε αυθαίρετη λειτουργία επιχειρήσεων. Στην συντριπτική πλειονότητα των σχετικών υποθέσεων, η απόκλιση από τη νομιμότητα καταλήγει σε παράβαση περιβαλλοντικού χαρακτήρα.

2. Διαχείριση περιβάλλοντος και οργάνωση του χώρου

Το 2011 τα προβλήματα που ανέκυψαν εξαιτίας της κρίσης και της υιοθέτησης πληθώρας «έκτακτων» μέτρων στο πλαίσιο της εξασφάλισης δανειακών πόρων είχαν σοβαρές επιπτώσεις σε σημαντικές πλευρές της καθημερινότητας των πολιτών, που αφορούν την ποιότητα του φυσικού, του δομημένου και του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι υποθέσεις που αφορούν τους υδάτινους πόρους και τις δεσμεύσεις ιδιοκτησιών.

Ως ενδεικτικές αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις:

Υπόθεση «Sea Diamond»

Από τις σοβαρότερες υποθέσεις περιβαλλοντικής ζημίας που εξέτασε ο Συνήγορος είναι το ναυάγιο του κρουαζιερόπλοιου «Sea Diamond» στον όρμο Καλντέρας της Θήρας (Σαντορίνη). Ο Συνήγορος διαπίστωσε κατ' αρχήν ότι οι αρμόδιοι φορείς καθυστέρησαν σημαντικά να ενεργοποιήσουν τους μηχανισμούς εξουδετέρωσης του κινδύνου προσβολής του περιβάλλοντος και αδράνησαν όσον αφορά την ολοκληρωμένη περιβαλλοντική εκτίμηση του κινδύνου.

Συνεκτιμώντας την υψηλή περιβαλλοντική σημασία της περιοχής του ναυαγίου (η οποία βρίσκεται σε απόσταση 1,1 ναυτικών μιλίων από περιοχή προστασίας του δικτύου NATURA 2000) καθώς και την εντονότατη τουριστική και συνεπακόλουθα οικονομική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στο νησί, ο Συνήγορος πρότεινε μεταξύ άλλων, το χαρακτηρισμό του συνόλου ή τμήματος του ναυαγίου ως απόβλητο. Προτείνει επίσης τη μεταφορά της αρμοδιότητας αντιμετώπισης περιστατικών θαλάσσιας ρύπανσης από ναυάγια από τα Δημοτικά Λιμενικά Ταμεία στις κεντρικές υπηρεσίες των αρμόδιων υπουργείων ή στην περιφερειακή αυτοδιοίκηση.

Φωτοβολταϊκοί σταθμοί μέσα στη ζώνη προστασίας της Υλίκης

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε τη νομιμότητα αδειοδότησης φωτοβολταϊκών σταθμών εντός της ζώνης προστασίας της λίμνης Υλίκης. Η περιοχή βρίσκεται υπό ειδικό καθεστώς προστασίας, μέσω υγειονομικής διάταξης που επιτρέπει μόνο την κατ' εξαίρεση χωροθέτηση, ορισμένων δραστηριοτήτων και υπό αυστηρές προϋποθέσεις. Επιπλέον, η ΕΥΔΑΠ είχε γνωμοδοτήσει αρνητικά για τη συγκεκριμένη χωροθέτηση προτάσσοντας ως μείζον το ζήτημα της επικινδυνότητας για το νερό σε περίπτωση ατυχήματος.

Ο Συνήγορος, προέβη στη σύνταξη πορίσματος, όπου ως κύρια ζητήματα νομιμότητας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αναδείχθηκαν:

- i. η παράλειψη ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, δεδομένου ότι παρακάμφθηκε η απαραίτητη γνωμοδότηση της ΕΥΔΑΠ και της Υγειονομικής Υπηρεσίας,
- ii. η παράβαση της ειδικής νομοθεσίας για την προστασία του νερού ύδρευσης της Πρωτεύουσας, η οποία υπερισχύει κάθε άλλης διάταξης νόμου με χαρακτηριστικά γενικών ρυθμίσεων και
- iii. η έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας για την έλλειψη κινδύνου στο πόσιμο νερό.

Επισημάνθηκε επιπλέον, η ανάγκη λήψης προστατευτικών μέτρων, όπως η αύξηση των δειγματοληψιών και η μέτρηση τοξικών στοιχείων, με στόχο την αποφυγή επιπτώσεων στο νερό στην περίπτωση ατυχήματος. Ο Συνήγορος πρότεινε επίσης την επαναφορά σε ισχύ εδαφίου του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η οποία καταργήθηκε με την τελευταία τροποποίησή του. Τούτο προκειμένου να διασφαλίζονται συνταγματικώς κατοχυρωμένα αγαθά,

όπως η δημόσια υγεία, η προστασία της οποίας δεν επιδέχεται έκπτωση χάριν ειδικών περιβαλλοντικών σκοπών, όπως η ανάπτυξη έργων για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Τοξικά και πόσιμο νερό

Ο Συνήγορος επιλήφθηκε αναφορών πολιτών με αντικείμενο τις επιπτώσεις της ρύπανσης της περιοχής του Ασωπού ποταμού στην ποιότητα του πόσιμου ύδατος και στην αγροτική παραγωγή. Η ανεξάρτητη αρχή ζήτησε τα παρακάτω συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση της ρύπανσης στην περιοχή του Ασωπού ποταμού, προειδοποιώντας ότι τυχόν καθυστέρηση ενδέχεται να έχει σοβαρές συνέπειες για το περιβάλλον αλλά και τη δημόσια υγεία: θέσπιση ειδικού ορίου για το εξασθενές χρώμιο στο πόσιμο νερό, εντατικοποίηση των ελέγχων για τη συμμόρφωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων με τα περιβαλλοντικά πρότυπα που καθορίστηκαν το 2010 και ενημέρωση για τις επιπτώσεις της ρύπανσης στην αγροτική παραγωγή της περιοχής.

Το ζήτημα διασφάλισης της ποιότητας του πόσιμου νερού μετά την εμφάνιση συγκεντρώσεων εξασθενούς χρωμίου διερευνάται από τον Συνήγορο του Πολίτη, κατόπιν σχετικής καταγγελίας και για το Δήμο Μεσσαπίων. Ο Συνήγορος έχει ζητήσει την παροχή ασφαλούς νερού στους πολίτες -σε συμμόρφωση με δικαστική απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Χαλκίδας, στο πλαίσιο προσωρινής δικαστικής προστασίας, η οποία καθόρισε όριο 2 μg/lit για την περιεκτικότητα του εξασθενούς χρωμίου στο πόσιμο νερό-, την υγειονομική αναγνώριση του δικτύου και των πηγών υδροληψίας, την παρακολούθηση της ποιότητας του πόσιμου νερού και την έγκαιρη, συστηματική και κατά απόλυτα διαφανή τρόπο ενημέρωση των καταναλωτών

Δεσμεύσεις ιδιοκτησιών

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε και κατά το 2011 τη διαμεσολαβητική του παρέμβαση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στις απαλλοτριώσεις και τις δεσμεύσεις ιδιοκτησιών εν γένει. Η διαμεσολάβηση ήταν επιτυχής αφενός στο πεδίο της συμμόρφωσης της διοίκησης στο περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων και προώθησης της προβλεπόμενης διαδικασίας είτε για την ολοκλήρωση της απαλλοτρίωσης είτε για την άρση της δέσμευσης, αφετέρου στο πεδίο καταβολής των οφειλόμενων αποζημιώσεων στους δικαιούχους.

Η προτεραιότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού, η οποία περιλαμβάνει εκτός των άλλων τον καθορισμό και τη διασφάλιση των απαραίτητων κοινοχρήστων και κοινωφελών χώρων καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική εν όψει και της έντονης υποβάθμισης των αστικών κέντρων. Η σημερινή δημοσιονομική συγκυρία επιτάσσει μία συστηματικότερη προσέγγιση του ζητήματος των απαλλοτριώσεων και δεσμεύσεων ιδιοκτησιών. Η εξασφάλιση των αναγκαίων κονδυλίων θα πρέπει να συνοδεύεται από έγκαιρο και απολύτως τεκμηριωμένο προγραμματισμό όσον αφορά τόσο την αναγκαιότητα απόκτησης χώρων όσο και την πρόοδο των διοικητικών διαδικασιών. Αυτό θα επιτρέψει την αξιόπιστη εφαρμογή πολεοδομικών ρυθμίσεων και την προστασία του δικαιώματος στην ιδιοκτησία.

Ενδεικτικές περιπτώσεις δεσμεύσεων για **πολεοδομικούς λόγους**:

ι. Δέσμευση ιδιοκτησίας στα Καλύβια Αττικής: Ύστερα από τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου εκδόθηκε απόφαση της Περιφέρειας Αττικής -κατ' εφαρμογήν δικαστικής απόφασης-για άρση της ρυμοτομικής απαλλοτρίωσης και τροποποίηση του

ρυμοτομικού σχεδίου, με τον αποχαρακτηρισμό του σχετικού χώρου από κοινωφελή σε οικοδομήσιμο.

ii. Αίτημα πολίτη το 2007 για έκδοση οικοδομικής αδειάς: Η απαλλοτρίωση είχε αυτοδίκαια ανακληθεί, λόγω μη έγκαιρης καταβολής της οφειλόμενης αποζημίωσης στον δικαιούχο. Με τη διαμεσολάβηση του Συνηγούρου, οι αρμόδιες υπηρεσίες προώθησαν εκ νέου τη διαδικασία απαλλοτριώσεως, αφού εξασφαλίστηκε προηγουμένως η δυνατότητα του Δήμου Χαϊδαρίου για καταβολή της συγκεκριμένης αποζημίωσης.

iii. Εκκρεμότητα τακτοποίησης ιδιοκτησίας από τον Δήμο Καλαμάτας: Ο Συνήγορος συνέβαλε, ώστε να δρομολογηθούν οι ενέργειες ολοκλήρωσης της τροποποιημένης μελέτης πράξης εφαρμογής και καταχώρισης των αναγκαίων στοιχείων της πράξεως στο Κτηματολόγιο.

iv. Δέσμευση ιδιοκτησίας στον Ελαιώνα Αττικής: Παρά την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης για την άρση απαλλοτρίωσης, η δέσμευση εκκρεμούσε στον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας. Μετά την παρέμβαση του Συνηγούρου προχώρησε η διαδικασία για την τροποποίηση του σχεδίου πόλης και την αποδέσμευση της ιδιοκτησίας.

Ενδεικτικές περιπτώσεις δεσμεύσεων για **αρχαιολογικούς σκοπούς**, όπου η διαμεσολάβηση του Συνηγούρου είχε θετική έκβαση:

i. Αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας στη Βούλα το 2001 δεν ήταν δυνατόν να συντελεσθεί, λόγω αναγραφής λανθασμένης έκτασης στην πράξη απαλλοτρίωσης που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο Συνήγορος πέτυχε ύστερα από πολυετή διαμεσολάβηση την έκδοση, τον Δεκέμβριο του 2011, κοινής υπουργικής απόφασης που διόρθωσε την επιφάνεια της έκτασης.

ii. Ακίνητο εταιρείας στη νήσο Μήλο είχε δεσμευτεί για πολλά χρόνια, λόγω εύρεσης αρχαιοτήτων και πραγματοποίησης αρχαιολογικής ανασκαφής. Μετά την παρέμβαση του Συνηγούρου εκδόθηκε Υπουργική Απόφαση με την οποία εγκρίθηκε η διατήρηση σε κατάχωση των αρχαίων καταλοίπων και η οικοδόμηση του ακινήτου.

iii. Οικόπεδο στην αρχαία αγορά της Κω είχε δεσμευτεί για δώδεκα χρόνια, χωρίς την ολοκλήρωση της διαδικασίας απαλλοτριώσεως ενώ καθυστερούσε και η καταβολή αποζημίωσης. Με τη διαμεσολάβηση του Συνηγούρου του Πολίτη, το 2011 γνωμοδότησε το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο και ο φάκελος διαβιβάστηκε στην αρμόδια διεύθυνση Απαλλοτριώσεων & Ακίνητης Περιουσίας. Επίσης, ο αναφερόμενος έλαβε τα οφειλόμενα ποσά αποζημιώσεων λόγω στέρησης χρήσης του ακινήτου του για όλα τα παρελθόντα έτη.

iv. Ακίνητο είχε δεσμευτεί για πέντε χρόνια, λόγω μη ολοκλήρωσης της διαδικασίας σωστικής ανασκαφής, στην περιοχή Μυκηναϊκών Τάφων στα Σπάτα Αττικής. Ύστερα από την παρέμβαση του Συνηγούρου του Πολίτη ολοκληρώθηκε η αρχαιολογική έρευνα και το αρμόδιο Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων γνωμοδότησε υπέρ της ανοικοδόμησης με όρους.

3. Κοινωνική πολιτική

Οι κρατικές παρεμβάσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής συρρικνώνονται ή αποκλείονται λόγω έλλειψης πόρων και της πρωτοφανούς πολιτικής λιτότητας, ενώ επιτείνονται φαινόμενα που απαιτούν την ανταπόκριση του κοινωνικού κράτους. Είναι επιτακτική ανάγκη να υλοποιηθούν οι μεταρρυθμίσεις που θα το καταστήσουν πιο αποτελεσματικό. Σε αντίθετη περίπτωση υπάρχει κίνδυνος να περιοριστεί ή ακόμα και να εκμηδενιστεί ο αντισταθμιστικός ρόλος που μπορεί να παίξει η κοινωνική πολιτική στην εκ των πραγμάτων απώλεια του εισοδήματος. Οι υποθέσεις που παρατίθενται ενδεικτικά αφορούν τους κρίσιμους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης και της πρόσβασης σε παροχές υγείας.

Μονάδες εντατικής θεραπείας

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς πολίτη ο Συνήγορος εντόπισε την ανάγκη ορθολογικής κατανομής των διαθέσιμων κλινών μονάδων εντατικής θεραπείας (ΜΕΘ) στο πλαίσιο του δημοσίου συστήματος υγείας και των ιδιωτικών φορέων που συμπράττουν με αυτό μέσω της εγκαθίδρυσης μίας διαδικασίας εισαγωγής, συντονισμού και εποπτείας της διάθεσης των κλινών. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ασθενής που μεταφέρθηκε με το ΕΚΑΒ σε δημόσιο νοσοκομείο της Αθήνας, παρέμεινε επί δεκαήμερο σε κοινό θάλαμο, όπου τελικά απεβίωσε, χωρίς να μεταφερθεί σε κλίνη ΜΕΘ του ίδιου ή άλλου νοσοκομείου, αφού οι σχετικές κλήσεις προς το ΕΚΑΒ δεν είχαν αποτέλεσμα.

Για το θέμα αυτό έχει εκδοθεί υπουργική απόφαση με τίτλο «*Αναμόρφωση του συστήματος εισαγωγής, προγραμματισμού και ελέγχου στις ΜΕΘ*», η οποία αποσκοπούσε στην εγκαθίδρυση ενός συστήματος διαχείρισης των κλινών που περιλαμβάνει εκτός από την απλή διακίνησή τους και μέτρα για τον έλεγχο και την εποπτεία του συστήματος, καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας.

Όμως, στην πράξη οι διαθέσιμες κλίνες ΜΕΘ, καθώς και οι ασθενείς χρήζοντες νοσηλείας σε ΜΕΘ, δηλώνονται προς το ΕΚΑΒ, το οποίο αναλαμβάνει τη διευθέτησή τους σε συνεργασία με τους διευθυντές ΜΕΘ ή εκπροσώπους αυτών. Ωστόσο, κατ'αυτόν τον τρόπο, εκλείπει κάθε στοιχείο προγραμματισμού και συντονισμού μεταξύ των ΜΕΘ των επιμέρους νοσοκομείων, ελέγχου και επιτελικής εποπτείας.

Η μη εφαρμογή της σχετικής απόφασης συνιστά σοβαρό ζήτημα παραβίασης της νομιμότητας. Η συμμόρφωση με αυτήν δεν μπορεί να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των δημοσίων υπηρεσιών.

Σύνταξη γονέων με ανάπηρα παιδιά

Με νόμο του 2011 (άρθρο 37 του Ν. 3996/2011) αυξήθηκε ο χρόνος ασφάλισης για τη θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος των γονέων ανάπηρων παιδιών. Όμως στον ίδιο νόμο οριζόταν ότι οι επιπλέον αυτές προϋποθέσεις θα ίσχυαν όχι μόνο για τις νέες αλλά και για τις ήδη εκκρεμείς αιτήσεις, οι οποίες δεν είχαν ακόμη διεκπεραιωθεί (ενδεχομένως και με ευθύνη της διοίκησης). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις να εφαρμόζεται δυσμενέστερο καθεστώς από αυτό που ίσχυε όταν υπεβλήθη η αίτηση συνταξιοδότησης. Κάτι τέτοιο ήταν σαφώς αντίθετο στις αρχές του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης, και προκαλούσε παράλληλα σοβαρότατα προβλήματα στους ενδιαφερόμενους. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέδωσε σχετικό πόρισμα και τελικά το ζήτημα επιλύθηκε αφού, με νεότερη ρύθμιση (Ν. 4052/2012 στο άρθρο 138), όλες οι εκκρεμούσες αιτήσεις κρίνονται με το προηγούμενο καθεστώς.

Πρωτοφανείς καθυστερήσεις στη βεβαίωση χρόνου ασφάλισης υποψηφίων συνταξιούχων από το ΙΚΑ – ΕΤΑΜ

Το τελευταίο χρονικό διάστημα σε περιπτώσεις διαδοχικής ασφάλισης, οι αρμόδιες Υπηρεσίες του ΙΚΑ – ΕΤΑΜ καθυστερούν πολλές φορές έως και ένα έτος να βεβαιώσουν τον διανυθέντα χρόνο ασφάλισης, με αποτέλεσμα η τελική καθυστέρηση απονομής σύνταξης να υπερβαίνει και τα 2 έτη.

Σε επαφή που είχε ο Συνήγορος του Πολίτη με τη Διοίκηση του Ιδρύματος, δόθηκε η διαβεβαίωση ότι θα γίνουν οι κατάλληλες οργανωτικές παρεμβάσεις ώστε να αντιμετωπισθούν τα συσσωρευμένα αιτήματα. Το πρόβλημα εξακολουθεί ωστόσο να επιδεινώνεται.

Αύξηση ποσοστού συμμετοχής σε δαπάνη για υγειονομικό υλικό (χρόνιες παθήσεις)

Η έκταση της παρεχόμενης κάλυψης της ασθένειας περιορίζεται όταν με παράτυπες κανονιστικές πράξεις ορίζονται ή αυξάνονται τα ποσοστά συμμετοχής των ασφαλισμένων στη δαπάνη για εξωνοσοκομειακή περίθαλψη. Μια τέτοια αύξηση, πέραν των ζητημάτων νομιμότητας που θέτει, πλήττει ιδιαίτερα την κατηγορία των χρόνιως πασχόντων ασφαλισμένων, οι οποίοι, σε αντιστάθμισμα της μεγάλης ψυχικής, σωματικής και οικονομικής επιβάρυνσης την οποία συνεπάγεται η χρόνια πάθηση, απαλλάσσονται από τη συμμετοχή.

Χαρακτηριστική ήταν η αναφορά χρόνια πάσχουσας ασφαλισμένης του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Αυτοαπασχολούμενων (ΕΤΑΑ) σχετικά με την αύξηση σε 50% των ποσοστών συμμετοχής στις δαπάνες όλων των ασφαλισμένων των επιμέρους Τομέων Υγείας με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου του ΕΤΑΑ. Η αύξηση αυτή αποφασίστηκε τόσο για τους ασφαλισμένους με 25% ποσοστό συμμετοχής όσο και για εκείνους για τους οποίους οριζόταν μηδενικό ποσοστό συμμετοχής στη δαπάνη για την προμήθεια ειδικού, επακριβώς αναφερόμενου στον νόμο υγειονομικού υλικού.

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι δεν είναι αρμοδιότητα του διοικητικού συμβουλίου του ΕΤΑΑ να αυξήσει τα ποσοστά συμμετοχής που προβλέπουν οι κανονισμοί περίθαλψης των επιμέρους ταμείων που εντάχθηκαν στο ΕΤΑΑ με απόφασή του. Με νεότερη απόφασή του το διοικητικό συμβούλιο του ταμείου τροποποίησε την επίμαχη διάταξη και επανήλθαν σε ισχύ τα προβλεπόμενα στους κανονισμούς.

4. Εκπαίδευση

Η λειτουργία των υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων καθώς και των φορέων οι οποίοι εποπτεύονται από αυτό αποτέλεσαν αντικείμενο αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη και μέσα στο 2011. Σημαντικός αριθμός αναφορών καταδεικνύει διαχρονικά προβλήματα, όπως π.χ. η κακή ποιότητα του κανονιστικού πλαισίου που διέπει το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και η συχνότητα – ίσως και η προχειρότητα – με την οποία μεταβάλλονται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις και οι διαδικασίες αναγνώρισης τυπικών προσόντων, διορισμού και πρόσληψης των εκπαιδευτικών. Ιδιαίτερα συχνά τίθεται το κρίσιμο ζήτημα της ασφάλειας δικαίου, η απουσία της οποίας δοκιμάζει την αξιοπιστία των υπηρεσιών του υπουργείου Παιδείας αφενός και υπονομεύει τα δικαιώματα των υποψήφιων εκπαιδευτικών αφετέρου. Περαιτέρω προβλήματα αφορούν τον ελλιπή συντονισμό υπηρεσιών, τις διοικητικές πρακτικές που θίγουν δικαιώματα εκπαιδευτικών ή και σπουδαστών, την έλλειψη έγκαιρης πληροφόρησης των ενδιαφερόμενων πολιτών, καθώς και ζητήματα μετάβασης από το παλαιό στο νέο σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Η διαδικασία πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση εγείρει ζητήματα όσον αφορά την ουσιαστική εφαρμογή της συνταγματικώς κατοχυρωμένης αρχής της ισότητας. Παράλληλα προβλήματα εμφανίζονται στις νομικές ρυθμίσεις που μεταφέρουν την αρχή αυτή στη διοικητική πράξη. Μια χαρακτηριστική περίπτωση που προέκυψε μέσα στο 2011 ήταν η απόρριψη αιτήματος φοιτήτριας Βιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης για μετεγγραφή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, λόγω υψηλού οικογενειακού εισοδήματος. Σε αυτό συνυπολογίσθηκε, με βάση σχετική εγκύκλιο, και το ατομικό εισόδημα της μεγαλύτερης αδελφής της που εργάζεται, διαμένει χωριστά και υποβάλλει αυτοτελή φορολογική δήλωση. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι δεν είναι νόμιμο να συνυπολογίζονται εισοδήματα, από τα οποία δεν αντλεί στήριξη ο ενδιαφερόμενος φοιτητής. Ανταποκρινόμενο, το Πανεπιστήμιο Αθηνών έκανε δεκτή τη σχετική ένσταση.

Σε άλλη υπόθεση, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ διέκοπτε την προσαύξηση στη σύνταξη ή την σύνταξη λόγω θανάτου που χορηγείται σε ορφανούς μαθητές, όταν οι τελευταίοι συμπλήρωναν το 18 έτος της ηλικίας τους παρά το γεγονός ότι συνέχιζαν να φοιτούν κανονικά στο Λύκειο. Μάλιστα εάν οι τελευταίοι ενηλικιώνονταν πριν την αποφοίτησή τους από το Λύκειο, η σύνταξη δεν χορηγούνταν αναδρομικά ακόμη και εάν συνέχιζαν, μέσα στην ίδια χρονιά τις σπουδές τους στα ΑΕΙ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, διαπιστώνοντας το πρόβλημα και τις συνέπειες που έχει στην εκπαίδευση των νέων ανθρώπων και ιδιαίτερα εκείνων που ανήκουν στις πλέον ευπαθείς ομάδες, πρότεινε την αδιάλειπτη καταβολή της παροχής, εφόσον οι δικαιούχοι δεν είχαν ολοκληρώσει την φοίτησή τους στο Λύκειο, σε κάθε δε περίπτωση, εφόσον εισαχθούν σε ΑΕΙ την ίδια χρονιά η παροχή να χορηγείται αναδρομικά από την ημέρα της διακοπής της. Τελικά, η πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε, εν μέρει, δεκτή, αφού με την παρ.6 του άρθρου 20 του Ν. 4019/2011, προβλέφθηκε η αναδρομική καταβολή της παροχής, μεταξύ του επομένου της ενηλικίωσης μήνα και του μήνα έναρξης του ακαδημαϊκού έτους.

5. Ελευθερία και ασφάλεια

Η επιλογή μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας ή, με άλλη διατύπωση, μεταξύ δικαιωμάτων και «αποτελεσματικότητας» αποτελεί παλαιό όσο και σύγχρονο δίλημμα για τη στάση του κράτους απέναντι στους πολίτες. Ο Συνήγορος καλείται να διερευνήσει αναφορές πολιτών για θέματα μετανάστευσης, αστυνόμευσης ή σωφρονισμού που τοποθετούνται στο σημείο συνάντησης του κρατικού καταναγκασμού αφενός και των εγγυήσεων κρίσιμων ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων αφετέρου. Άλλωστε, ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια, οι σχετικές αφορμές παρέμβασης έχουν διπλή προέλευση: ορισμένοι πολίτες εγκυβνουν το κράτος για ελλιπή αστυνόμευση και άλλοι για υπερβάσεις κατά την αστυνόμευση. Ανταποκρινόμενος και στις δύο αυτές κατηγορίες υποθέσεων, ο Συνήγορος προσπαθεί σταθερά να πείσει ότι η ελευθερία και η ασφάλεια, ως δημόσια αγαθά, είναι δυνατόν να τύχουν συνδυασμένης και ισόρροπης προστασίας στο πλαίσιο αρχών και κανόνων του κράτους δικαίου.

Η κατάσταση του σωφρονιστικού συστήματος

Τα προβλήματα του σωφρονιστικού συστήματος εξακολούθησαν να υφίστανται αμείωτα και κατά το έτος 2011: υπερπληθυσμός, δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης και ανεπαρκείς παροχές υγείας. Μάλιστα, σε συνθήκες σοβαρής οικονομικής κρίσης ενισχύεται ο προβληματισμός για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου υπό συνθήκες εγκλεισμού. Ο Συνήγορος, παρέμεινε σταθερός συνομιλητής των κρατουμένων για τα ζητήματα που τους απασχολούν, ενώ παράλληλα συνεχίστηκε η πολυεπίπεδη επικοινωνία και συνεργασία του με το υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Εκτός από τις συνήθεις αναφορές που ερεύνησε (τακτικές άδειες, συνθήκες διαβίωσης), διενεργήθηκαν αυτοψίες ή επανέλεγχοι σε φυλακές, ενώ εκδόθηκαν σε τόμο, και απεστάλησαν σε όλα τα καταστήματα κράτησης, οι παρεμβάσεις της ανεξάρτητης αρχής για ζητήματα ποινικού εγκλεισμού.

Παράμετροι ασφάλειας στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος

Ο Συνήγορος αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό ως κατ' αρχήν ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο ουδέποτε παρέβλεψε τις άλλες ποικίλες παραμέτρους του, ιδιαίτερα δε το στοιχείο της ασφάλειας και της κοινωνικής συνοχής. Στόχος μάλιστα των παρεμβάσεων του είναι να εμψυχήσει και στη διοίκηση την ίδια πολυδιάστατη θεώρηση. Παρ' όλα αυτά, όπως και στο παρελθόν, έτσι και από σειρά υποθέσεων του 2011 έχουν αναδειχθεί καινοφανείς περιπτώσεις όπου η διοίκηση, είτε λόγω παραδοσιακών εμμονών περί την αρχή της δημόσιας ασφάλειας είτε απλώς και μόνο λόγω αντικειμενικών οργανωτικών δυσκολιών, ανατρέπεται ή ακυρώνει την εφαρμογή θεσμοθετημένων διαδικασιών.

Ένα τέτοιο παράδειγμα ήταν η περίπτωση αλλοδαπού που προσπάθησε να υπαχθεί στο Πρόγραμμα Εθελοντικού Επαναπατρισμού, συνελήφθη λόγω ανεκτέλεστης δικαστικής απέλασης και παραπέμφθηκε σε δίκη, με αποτέλεσμα τη ματαίωση του επαναπατρισμού του. Ωστόσο το πρόγραμμα αυτό, χρηματοδοτούμενο από ευρωπαϊκούς πόρους, απευθύνεται εξ ορισμού σε πρόσωπα που είτε μπήκαν παράνομα στη χώρα είτε εξέπεσαν της νομιμότητας παραμονής τους, οπότε κατά πάσα πιθανότητα θα εκκρεμεί σε βάρος τους είτε ποινική δίωξη είτε εκτέλεση διοικητικών μέτρων ή μέτρων ασφαλείας. Το κρίσιμο αυτό στοιχείο δεν φαίνεται να έχει ληφθεί υπόψη, καθώς δεν παρέχεται κατάλληλη ενημέρωση των ενδιαφερομένων ούτε νομική συνδρομή. Οι ελλείψεις αυτές επί της ουσίας αναιρούν τους στόχους του ίδιου του προγράμματος και στην πράξη το ματαιώνουν, καθώς

είναι βέβαιο ότι το ενδεχόμενο εμπλοκής σε ποινικές διαδικασίες θα αποθαρρύνει και όσους θα έβλεπαν θετικά την ένταξή τους. Ο Συνήγορος πρότεινε, σε περιπτώσεις που υπάρχει προηγούμενη άσκηση ποινικής δίωξης ή επιβληθείσα ποινή ή δικαστική απέλαση για αδικήματα σχετιζόμενα με την παράνομη είσοδο ή παραμονή, να προβλεφθεί είτε παύση της δίωξης είτε άφεση της ποινής, προκειμένου να υλοποιηθεί η υπαγωγή στο Πρόγραμμα Εθελοντικού Επαναπατρισμού. Ανταποκρινόμενο, το Υπουργείο Δικαιοσύνης συνέστησε νομοπαρασκευαστική επιτροπή για το θέμα.

Επίσης, σημαντικά προβλήματα εξακολουθούν να διαπιστώνονται στη λειτουργία της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής λόγω της έλλειψης προσωπικού στο Τμήμα Αλλοδαπών και κυρίως στο Τμήμα Ασύλου. Παρά τις αλλαγές που έχουν επέλθει με το ΠΔ 114/2010, παραμένει ιδιαίτερα έντονο το πρόβλημα της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, καθώς και στις διαδικασίες παραλαβής και εξέτασης των σχετικών αιτημάτων.

6. Η αυτοδιοίκηση σε μετάβαση

Στη διάρκεια του 2011 τέθηκε σε εφαρμογή η νέα θεσμική αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης, γνωστή με το όνομα «Καλλικράτης» (Ν. 3852/2010). Κατά τη διερεύνηση καταγγελιών πολιτών μέσα στο 2011, ο Συνήγορος εντόπισε σημαντικό αριθμό προβλημάτων στην οργάνωση και τη λειτουργία της διοίκησης, τα οποία σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με τη νέα κατάσταση που δημιουργεί η μεταρρύθμιση αυτή.

Ένα από τα κυριότερα ζητήματα που προέκυψαν κατά την εφαρμογή του «Καλλικράτη» ήταν η λειτουργική και χωρική αναδιοργάνωση των επιπέδων διακυβέρνησης (δήμοι, περιφέρειες, αποκεντρωμένη διοίκηση). Τα κριτήρια βάσει των οποίων επιχειρήθηκε η αναδιοργάνωση των αρμοδιοτήτων και η γεωγραφική οριοθέτηση των νέων διοικητικών οντοτήτων φαίνεται να μην είναι λειτουργικά.

Οι δυσλειτουργίες που προέκυψαν όξυναν την αδυναμία των ήδη διστακτικών και αναποτελεσματικών διοικητικών δομών να επιλύσουν προβλήματα σε τομείς καίριους για την αναπτυξιακή διαδικασία και την εύρυθμη λειτουργία του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου (βλ. κατεδαφίσεις αυθαιρέτων, αδειοδότηση, περιβαλλοντικές επιπτώσεις χωροθέτησης και λειτουργίας επιχειρήσεων).

Κατεδαφίσεις αυθαιρέτων

Μια χαρακτηριστική περίπτωση στην οποίαν ανέκυψαν δυσλειτουργίες ήταν η περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος ρύθμιση του Καλλικράτη που αφορά την ανάθεση στις αποκεντρωμένες διοικήσεις της αρμοδιότητας να εκτελούν αποφάσεις κατεδάφισης των αυθαιρέτων. Κατά τη διερεύνηση υποθέσεων αυθαιρέτων κατασκευών, ο Συνήγορος διαπίστωσε τον δισταγμό των νέων αυτών υπηρεσιών να εφαρμόσουν τον νόμο υλοποιώντας κατεδαφίσεις αυθαιρέτων κτισμάτων. Οι λόγοι τους οποίους επικαλούνται εκτείνονται από την έλλειψη υποδομής και προσωπικού ως απόψεις περί έλλειψης συνάφειας με το κύριο αντικείμενο αρμοδιότητάς τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις Αττικής και Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, οι οποίες δήλωσαν αδυναμία εκτέλεσης της αρμοδιότητας, επειδή δεν διαθέτουν τα απαραίτητα οικονομικά και τεχνικά μέσα.

Υπήρξαν ακόμη και περιπτώσεις πλήρους άρνησης άσκησης της αρμοδιότητας, με το σκεπτικό ότι αυτή δεν συνάδει με το γενικότερο πλαίσιο της αρμοδιότητας της αποκεντρωμένης διοίκησης. Αυτό το επιχείρημα επικαλέστηκε η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κεντρικής Μακεδονίας σε υπόθεση που αφορούσε και πάλι κατεδάφιση κεραίας κινητής τηλεφωνίας. Σε συνδυασμό με την έλλειψη περιφερειακών υπηρεσιών και εξειδικευμένου προσωπικού, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κεντρικής Μακεδονίας υποστήριξε τη θέση της αυτή ακόμη και με σχετικό αίτημά της προς το Υπουργείο Εσωτερικών περί μεταφοράς της αρμοδιότητας κατεδαφίσεων στις περιφέρειες. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ο οικείος δήμος είχε δηλώσει ότι μπορεί να υποστηρίξει τεχνικά το έργο της κατεδάφισης. Με νεότερες νομοθετικές ρυθμίσεις ανατέθηκε στην Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ) συντρέχουσα αρμοδιότητα κατεδάφισης σε δάση, δασικές και αναδασωτές εκτάσεις, αιγιαλό-παραλία, ρέματα και άλλα ευαίσθητα οικοσυστήματα.

Οι νέες ρυθμίσεις δημιουργούν σύγχυση αρμοδιοτήτων και συνθήκες μεταβίβασης ευθυνών, που οδηγούν τελικώς σε αδράνεια της διοίκησης. Παρά λοιπόν τις όποιες προσπάθειες του νομοθέτη οι αυθαίρετες κατασκευές παραμένουν στη θέση τους.

Ο Συνήγορος ζήτησε να καθοριστούν τα κριτήρια δυνάμει των οποίων η ΕΥΕΚΑ θα αναλαμβάνει την κατεδάφιση στις προαναφερόμενες περιοχές. Μέχρι την έκδοση των απαραίτητων διευκρινίσεων, η ανεξάρτητη αρχή θα ζητά την ολοκλήρωση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων στις περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας τόσο από την ΕΥΕΚΑ όσο και από τις αποκεντρωμένες διοικήσεις.

Αδυναμία εκπλήρωσης συμβατικών υποχρεώσεων

Η καθυστέρηση των ΟΤΑ να εξοφλήσουν τις οφειλές τους, είτε αυτές αφορούν συμβατικές υποχρεώσεις ή παροχές προς τους πολίτες είτε προκύπτουν από άλλους λόγους (π.χ. απαλλοτριώσεις), επιτείνεται στο μεταβατικό στάδιο που διανύει η αναδιοργάνωση της περιφερειακής και τοπικής διοίκησης. Αν και το οικονομικό πρόβλημα των ΟΤΑ είναι ήδη γνωστό, η μετάβαση στο νέο καθεστώς με συγχωνεύσεις δήμων και νομικών προσώπων που ήταν ήδη υπερήμεροι οφειλέτες δημιουργεί σημαντικές περαιτέρω καθυστερήσεις στην αποπληρωμή οφειλών προς ιδιώτες και επιχειρήσεις. Η μεταβατική φάση στην οποία βρίσκονται οι νέοι καλλικρατικοί δήμοι συμπίπτει με την περίοδο σοβαρής οικονομικής στενότητας λόγω της κρίσης, γεγονός που επιτείνει τις καθυστερήσεις. Ο Συνήγορος στις σχετικές παρεμβάσεις του επισημαίνει ιδιαίτερα την υποχρέωση να τηρείται η χρονική προτεραιότητα στην ικανοποίηση των οικονομικών υποχρεώσεων των δήμων ως έκφραση της αρχής της χρηστής διοίκησης.

7. Εγκύκλιοι έναντι νόμων

Από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του ο Συνήγορος έχει καταγράψει ποικίλες μεθόδους με τις οποίες η διοίκηση παραλλάσσει ή εξουδετερώνει συστηματικά τις επιλογές του νομοθέτη. Το συνηθέστερο μέσο για τέτοιες πρακτικές αποτελεί η εγκύκλιος. Ενώ εμφανίζεται να διευκρινίζει ή να ερμηνεύει νομοθετικές διατάξεις, στην ουσία συχνά τις ανατρέπει αμέσως ή εμμέσως. Όπως αναδεικνύεται στη συνέχεια, τέτοιες πρακτικές συναντώνται σε ποικίλα πεδία πολιτικής.

Ευθεία ανατροπή διατάξεων νόμου με εγκύκλιο

Μια τέτοια περίπτωση αφορούσε δικαιούχους μειωμένης σύνταξης γήρατος, αναπηρίας ή λόγω θανάτου, με ποσό σύνταξης μικρότερο των 400 ευρώ, στους οποίους δεν χορηγήθηκαν τα προβλεπόμενα επιδόματα Χριστουγέννων και αδείας 2010 και Πάσχα 2011, κατά παράβαση του Ν. 3845/2010 και της Κοινής Υπουργικής Απόφασης που ορίζει μεταξύ άλλων ότι "... τα επιδόματα Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας δεν μπορεί να είναι μικρότερα των ποσών που ελάμβαναν με βάση τις προϊσχύουσες του Ν. 3845/2010 διατάξεις".

Ωστόσο, στην εγκύκλιο 53/2010 του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, με την οποία παρέχονται οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, στο σημείο που αναφέρεται στους χαμηλοσυνταξιούχους κάτω των 400 ευρώ η λέξη «μικρότερα» έχει αντικατασταθεί με τη λέξη «μεγαλύτερα» διαφοροποιώντας έτσι πλήρως το νόημα της ρύθμισης. Αντίστοιχη πρακτική ακολούθησαν και άλλοι ασφαλιστικοί οργανισμοί.

Ο Συνήγορος τόνισε ότι σε κάθε περίπτωση, μια εγκύκλιος δεν μπορεί να παράγει αντίθετο δικαίο από αυτό που με σαφήνεια ορίζεται από τον σχετικό νόμο, ούτε φυσικά να «αποσαφηνίζει» τον νόμο επί τα χείρω. Πρότεινε δε να εκδοθεί νέα εγκύκλιος, απολύτως εναρμονισμένη με τις ρυθμίσεις του Ν. 3845/2010, να χορηγηθεί σε όλους τους συνταξιούχους κάτω των 400 ευρώ η διαφορά μεταξύ των επιδομάτων που έλαβαν και εκείνων που προβλέπονται, καθώς επίσης εφεξής να χορηγούνται τα επιδόματα αυτά στο ύψος ακριβώς που προβλέπονται από τον νόμο.

Λατινική απόδοση ονοματεπωνύμων σε διαβατήρια

Περίπτωση όπου η πρακτική της διοίκησης αντίκειται στον νόμο αποτελεί η υπόθεση Ελλήνων πολιτών που ζουν στο εξωτερικό, οι οποίοι διαμαρτύρονται επειδή η Ελληνική Αστυνομία εφαρμόζει το «πρότυπο ΕΛΟΤ 743» κατά τη μεταγραφή ονοματεπωνύμων σε διαβατήρια. Κι αυτό παρά την ισχύουσα υπουργική απόφαση που προβλέπει παρέκκλιση με βάση διαφορετική εγγραφή σε ελληνικό ή αλλοδαπό δημόσιο έγγραφο. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η αντιφατική αυτή πρακτική προξενεί δυσεπίλυτα προβλήματα απόδειξης ταυτοπροσωπίας. Ανταποκρινόμενη, η ΕΛΑΣ ζήτησε νέα σχετική γνωμοδότηση από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους με την οποία αντιμετωπίζονται εν μέρει τα πρακτικά προβλήματα με τη μέθοδο της διπλής αναγραφής. Ο Συνήγορος όμως επιμένει ότι οριστική επίλυση θα αποτελούσε μόνον η πλήρης εφαρμογή της ισχύουσας υπουργικής απόφασης.

8. Ίση μεταχείριση

Κατά το 2011, ο Συνήγορος διερεύνησε 57 υποθέσεις στις οποίες εφέρετο να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων για λόγους που αναφέρονται στις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

Όσον αφορά ειδικότερα το πεδίο των διακρίσεων, οι πολίτες καταγγέλλουν διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής (50%), αναπηρίας (23%), ηλικίας (25%) και σεξουαλικού προσανατολισμού (2%).

Σε κάθε περίπτωση, παραμένει επίκαιρη η ανάγκη περαιτέρω ενημέρωσης των πολιτών όσον αφορά την παρεχόμενη προστασία από τον νόμο κατά των διακρίσεων για το σύνολο των λόγων διάκρισης ιδίως για τους λόγους εκείνους των οποίων η δημοσιοποίηση θα μπορούσε να αποθαρρύνει τον πολίτη από το να διεκδικήσει έννομη προστασία (σεξουαλικός προσανατολισμός, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις). Είναι χαρακτηριστικό ότι και το έτος 2011 απουσιάζουν σχεδόν πλήρως αναφορές για διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων και σεξουαλικού προσανατολισμού, γεγονός που εξακολουθεί να προβληματίζει έντονα τον Συνήγορο του Πολίτη, αφού προφανώς και δεν μπορεί να εκληφθεί ως ένδειξη, πολλώ δε μάλλον ως τεκμήριο, ανυπαρξίας διακρίσεων στα πεδία αυτά.

Αντιθέτως, στην περίπτωση των διακρίσεων λόγω φυλετικής καταγωγής είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι αυτές οι υποθέσεις εξακολουθούν να καταλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό στον συνολικό αριθμό αναφορών που κάθε έτος υποβάλλονται για διακρίσεις, χωρίς ωστόσο ακόμη ο αριθμός τους να κρίνεται αντιπροσωπευτικός της ιδιαίτερης έντασης και οξύτητας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες όπως οι Ρομά.

Κοινωνική ένταξη και συνθήκες διαβίωσης Ρομά

Στο πλαίσιο της ειδικής αποστολής του ως φορέα καταπολέμησης των διακρίσεων, ο Συνήγορος μεσολαβεί για την επίλυση προβλημάτων κοινωνικής ένταξης των ελλήνων τσιγγάνων, συντονίζοντας τις επαφές ανάμεσα στις κοινότητες των ίδιων των τσιγγάνων και στους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης. Κατά το 2011, ιδιαίτερα αξιοσημείωτη υπήρξε η σχετική ανταπόκριση του Δήμου Αλιάρτου Βοιωτίας, ο οποίος ανέλαβε συγκεκριμένα έργα εξωραϊσμού και βελτίωσης υποδομών με ταυτόχρονη αυτοδέσμευση των κατοίκων των καταυλισμών, επί ζητημάτων που ενδιαφέρουν την πλειονότητα των δημοτών.

Διάκριση λόγω ηλικίας

Τον Συνήγορο απασχόλησε η πρόβλεψη ορίων ηλικίας ως απαραίτητη προϋπόθεση για την υποβολή υποψηφιότητας σε προκηρύξεις θέσεων ιατρών του κλάδου ΕΣΥ. Συγκεκριμένα, οι γραμματείες των συμβουλίων προσλήψεων και αξιολογήσεων δεν διαβιβάζουν τους φακέλους στους εισηγητές για την εκπόνηση της σχετικής εισήγησης και τα συμβούλια δεν εξετάζουν τους φακέλους όταν οι υποψήφιοι έχουν υπερβεί το 45ο έτος της ηλικίας τους κατά τον χρόνο λήξης της προθεσμίας για την υποβολή των δικαιολογητικών. Ο Συνήγορος έχει απευθυνθεί στην ηγεσία του υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Ασφάλισης ζητώντας την αναμόρφωση του σχετικού νομικού πλαισίου, σύμφωνα και με τις επιταγές τής ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία.

9. Φύλο και εργασιακές σχέσεις

Το 2011, οι καταγγελίες για διακρίσεις σε βάρος εργαζομένων γυναικών στον ιδιωτικό τομέα παρουσίασαν σημαντική αύξηση (53% το 2011 έναντι 37% το 2010) στο σύνολο των υποθέσεων αυτής της κατηγορίας, που ανήλθαν σε περίπου 300. Παρατηρήθηκε επίσης αύξηση των τηλεφωνημάτων εργαζομένων που αναζητούν γενική πληροφόρηση για τα εργασιακά τους δικαιώματα, καθώς και συμβουλές για προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην εργασία τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη αποδίδει την αύξηση αυτή στα νομοθετικά μέτρα που ελήφθησαν για τη δημοσιονομική προσαρμογή της χώρας στις απαιτήσεις των Μνημονίων, τα οποία συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, στη μαζική απώλεια θέσεων εργασίας σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και σε μία άνευ προηγουμένου ασύντακτη απορρύθμιση της εργατικής νομοθεσίας. Εξαιτίας ή επ' αφορμή της κρίσης, οι επιχειρήσεις αντικατέστησαν μεγάλο αριθμό μόνιμων σχέσεων εργασίας με άλλους τύπους επισφαλούς απασχόλησης (π.χ. μερική και εκ περιτροπής εργασία, ενοικιαζόμενο προσωπικό, ανάθεση εργασιών σε εργολάβους). Ένα μακροχρόνιο αποτέλεσμα της κρίσης προεξοφλείται ότι θα είναι η μόνιμη αντικατάσταση των θέσεων αυτών με ευέλικτες μορφές απασχόλησης, που συνοδεύονται από σημαντικά μειωμένες ώρες ή ημέρες εργασίας και αντίστοιχα μειωμένες αποδοχές.

Το ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών που ωθείται να καταλάβει τέτοιες επισφαλείς θέσεις είναι αυξημένο και γι' αυτό ορατές, περισσότερο από ποτέ, είναι πλέον οι διακρίσεις που καταγράφει ο Συνήγορος του Πολίτη σε βάρος τους.

- Πρόστιμο σε εργοδότη που μετέτρεψε παρανόμως σε εκ περιτροπής την πλήρη απασχόληση εργαζόμενης σε άδεια μητρότητας

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η μονομερής βλαπτική μεταβολή της εργασιακής σχέσης εγκύου ή ευρισκόμενης σε άδεια μητρότητας, ως προς τις ώρες ή τις μέρες απασχόλησης. Ο εργοδότης προσπαθεί να δικαιολογήσει τη μετατροπή αυτή, επικαλούμενος τη θέση της εργαζόμενης σε «σύστημα εκ περιτροπής εργασίας» όπως προβλέπει σχετικός νόμος του 2010, του οποίου, ωστόσο, οι διατάξεις καταστρατηγούνται στην πράξη.

Βοηθός λογιστή με σύμβαση αορίστου χρόνου, εργαζόμενη κατά πλήρες ωράριο σε εμπορική εταιρεία επί 9 έτη, ενημερώθηκε από τον εργοδότη της, λίγο προτού επιστρέψει από εξάμηνη άδεια προστασίας μητρότητας, ότι θα απολυθεί. Τελικά ο εργοδότης της γνωστοποίησε την απόφασή του να μετατρέψει την εργασιακή της σχέση σε «εκ περιτροπής», δηλαδή σε μειωμένη χρονικά παροχή εργασίας κατά ορισμένες μέρες της εβδομάδας, αμέσως μετά την επάνοδό της στην εργασία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε στον εργοδότη ότι δεν είχε τηρήσει τις εκ του νόμου τιθέμενες προϋποθέσεις για τη μονομερή επιβολή εκ περιτροπής εργασίας. Ειδικότερα, δεν είχε προσκομίσει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει μείωση του κύκλου εργασιών της επιχείρησής του, π.χ. μείωση παραγγελιών, εισπράξεων ή εσόδων, και η οποία να είναι τόσο σημαντική που να θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητά της, ώστε να δικαιολογεί την εκ περιτροπής εργασία ως ηπιότερο μέτρο αντί της απόλυσης. Επίσης, η απόφαση του εργοδότη αφορούσε μόνο την συγκεκριμένη εργαζόμενη, αφού δεν φαινόταν να θίγεται το υπόλοιπο προσωπικό ούτε είχε προηγηθεί σχετική ενημέρωση και διαβούλευση των νομίμων εκπροσώπων των εργαζομένων ή του συνόλου των εργαζομένων, όπως απαιτεί η νομοθεσία.

Για τους λόγους αυτούς, ο Συνήγορος έκρινε ότι στην πραγματικότητα επρόκειτο για μονομερή βλαπτική μεταβολή της σύμβασης εργασίας της εργαζόμενης μετά την επιστροφή από άδεια μητρότητας. Ο εργοδότης δεν παρέσχε γραπτές εξηγήσεις,

όπως του ζητήθηκε. Έτσι, επιβλήθηκε πρόστιμο στην επιχείρηση για παραβίαση του δικαιώματος της εργαζόμενης, μετά το τέλος της άδειας μητρότητας, να επιστρέψει στη θέση εργασίας της ή σε ισοδύναμη θέση με όχι λιγότερο ευνοϊκούς επαγγελματικούς όρους, το ύψος του οποίου καθορίστηκε από την αρμόδιο Τμήμα Κοινωνικής Επιθεώρησης Εργασίας.

- Απόλυση «ενοικιαζόμενης» εγκύου εργαζόμενης

Άλλη υπόθεση, αντιπροσωπευτική της τάσης που περιγράφηκε, είναι η περίπτωση εργαζόμενης σε μεγάλη εταιρεία του ευρύτερου δημόσιου τομέα (έμμεσος εργοδότης) είχε προσληφθεί μέσω Εταιρείας Προσωρινής Απασχόλησης (ΕΠΑ), με την οποία είχε υπογράψει σύμβαση αορίστου χρόνου (άμεσος εργοδότης), εντασσόμενη στην κατηγορία του «ενοικιαζόμενου προσωπικού». Η εταιρεία έμμεσος εργοδότης κατήγγειλε τη σύμβαση με την ΕΠΑ και η τελευταία απέλυσε όλους όσους εργάζονταν στην εταιρεία αυτή, μεταξύ των οποίων και την εν λόγω εργαζόμενη. Επειδή η τελευταία βρισκόταν σε περίοδο προστασίας λόγω μητρότητας, ενημερώθηκε ο Συνήγορος, και η ΕΠΑ κλήθηκε να υποβάλει περαιτέρω εξηγήσεις ενώπιον του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, κυρίως αναφορικά με τη δυνατότητα απασχόλησης της εργαζομένης σε άλλη εταιρεία. Ο εργοδότης ουδόλως ανταποκρίθηκε και για τον λόγο αυτό επιβλήθηκε πρόστιμο.

- Άδεια ανατροφής παιδιού σε εκπαιδευτικό που έχει συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε ένα ενδιαφέρον νομικό ζήτημα σχετικά με το αν υπάλληλοι που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης μπορούν να κάνουν χρήση αδειών διευκόλυνσης λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, όταν εμπίπτουν στις περιπτώσεις όπου ο υπαλληλικός κώδικας προβλέπει περιορισμούς με βάση την ιδιότητα του/της συζύγου.

Εκπαιδευτικός που έχει συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης ζήτησε από το αρμόδιο γραφείο εκπαίδευσης εννεάμηνη άδεια ανατροφής παιδιού, και το αίτημά του δεν έγινε δεκτό. Ο Συνήγορος, προς τον οποίο αυτός προσέφυγε στη συνέχεια, σε έγγραφό του και προς το αρμόδιο γραφείο εκπαίδευσης, αλλά και προς το υπουργείο Παιδείας, διατύπωσε την άποψη ότι οι άδειες διευκόλυνσης υπαλλήλων με οικογενειακές υποχρεώσεις είναι δικαίωμα του γονέα. Δε δικαιολογείται να αποκλείονται από τη χρήση τους οι γονείς υπάλληλοι που έχουν συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης, για τους οποίους πρέπει να ισχύουν οι όροι και οι περιορισμοί που προβλέπονται για τους συζύγους. Το υπουργείο Παιδείας ανταποκρίθηκε υιοθετώντας την άποψη ότι οι εκπαιδευτικοί που έχουν συνάψει έγκυρο σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης λαμβάνουν τις άδειες ανατροφής και διευκόλυνσης με τις ίδιες προϋποθέσεις όπως οι σύζυγοι.

10. Προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της αποστολής του ως Συνήγορος του Παιδιού, κατέγραψε, τόσο μέσω υποθέσεων που διερεύνησε, όσο και μέσω επικοινωνιών με φορείς εκπαίδευσης και παιδικής προστασίας, τις συνέπειες της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης στο πεδίο της άσκησης των δικαιωμάτων των παιδιών που διαβιούν στη χώρα μας και επιχείρησε με διάφορους τρόπους να συμβάλει στην ενίσχυση της λήψης θεσμικών μέτρων για τα παιδιά.

Ειδικότερα, ως προς τα φαινόμενα βίας μεταξύ συνομηλίκων που απασχολούν συχνά τα σχολεία, αλλά και της ενδοοικογενειακής βίας που επηρεάζει μεγάλο αριθμό παιδιών, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι είναι απαραίτητο να επιμορφωθούν σχετικά οι εκπαιδευτικοί, για την έγκαιρη αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών, και να αναπτυχθούν κοινωνικές υπηρεσίες σε όλους τους δήμους της χώρας, με εξειδίκευση σε θέματα προστασίας της παιδικής ηλικίας. Μεταξύ άλλων οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να μπορούν να διεξάγουν κοινωνικές έρευνες και παρεμβάσεις σε προληπτικό και υποστηρικτικό επίπεδο για την αποτροπή καταστάσεων που συνεπάγονται την παραβίαση δικαιωμάτων των ανηλίκων (σχολική διαρροή, βία στην οικογένεια, παραμέληση, εκμετάλλευση ανηλίκων κ.λ.π.) και να υποστηρίζουν το έργο των εκπαιδευτικών.

Ως προς την προστασία των παιδιών που χρειάζεται να απομακρυνθούν από τις φυσικές τους οικογένειες, επειδή αυτές βρίσκονται σε ακραία ανέχεια ή σε σοβαρές καταστάσεις δυσλειτουργίας, ο Συνήγορος διαπίστωσε και κατά το τρέχον έτος σοβαρές αδυναμίες στο σύστημα παιδικής προστασίας, που οφείλονται στα αυξανόμενα περιστατικά κακοποίησης – παραμέλησης ανηλίκων, έλλειψη μηχανισμού πιστοποίησης και εποπτείας των ιδρυμάτων φιλοξενίας και περίθαλψης, που αντιμετωπίζουν τα ίδια τα ιδρύματα, δημοσίου και ιδιωτικού χαρακτήρα, τον μεγάλο χρόνο παραμονής των παιδιών σε ιδρυματική φροντίδα και την ανεπαρκή εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι ο εξορθολογισμός της οργάνωσης των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας θα πρέπει να περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τον περιορισμό του χρόνου παραμονής των παιδιών σε αυτά, που σήμερα είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη, (ο μέσος όρος παραμονής υπολογίζεται από έρευνα στα 6,7 χρόνια), την υποστήριξη των φυσικών οικογενειών των παιδιών για να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες που τυχόν αντιμετωπίζουν, τη λειτουργία κατάλληλων δομών επείγουσας, προσωρινής ή και τακτικής φιλοξενίας, την ενίσχυση των μονάδων φιλοξενίας και περίθαλψης οικογενειακού τύπου, την προώθηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων και τη λειτουργία κέντρων ημερήσιας φροντίδας, για τις περιπτώσεις των παιδιών με αναπηρίες τα οποία διαβιώνουν με την οικογένειά τους.